

**DISCURSUL OMILETIC
DIN PERSPECTIVA
ȘTIINȚELOR COMUNICĂRII**

Pr. Dr. MARIUS DANIEL CIOBOTĂ

**DISCURSUL OMILETIC
DIN PERSPECTIVA
ȘTIINȚELOR COMUNICĂRII**

EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2012

Colecția SOCIOLOGIE ȘI ȘTIINȚELE COMUNICĂRII

Referenți științifici: Prof. univ. dr. Rodica Zafiu (Universitatea din București)
Prof. univ. dr. Constantin Sălăvăstru (Univ. „Alexandru Ioan Cuza”, Iași)
Pr. conf. univ. dr. Constantin Necula (Univ. „Lucian Blaga”, Sibiu)

Redactor: Gheorghe Iovan
Tehnoredactor: Ameluța Vișan
Coperta: Angelica Mălăescu

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CIOBOTĂ, MARIUS DANIEL

Discursul omiletic din perspectiva științelor comunicării /

Marius Daniel Ciobotă. - București : Editura Universitară, 2012

Bibliogr.

ISBN 978-606-591-418-6

296.46

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786065914186

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2012
Editura Universitară
Director: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București
Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 / 319.67.27 / 0744 EDITOR / 07217 CARTE
comenzi@editurauniversitara.ro
O.P. 15, C.P. 35, București
www.editurauniversitara.ro

Familiei mele, cu mulțumiri ce nu vor fi vreodată depline! O la fel de adâncă recunoștință îi adresez și Profesorului Mihai Dinu, un OM sub a cărui înrâurire intelectuală eu însumi am devenit alt om. Părintelui Profesor Vasile Gordon îi datorez toată grațitudinea pentru sfaturile folositoare oferite de-a lungul timpului!

Autorul

CUPRINS

Cuvânt înainte - Prof. dr. Mihai Dinu	9
Introducere	13
1. Discursul omiletic în contextul comunicării publice	19
1.1. Fenomenul comunicării. O analiză conceptuală	19
1.1.1. Emițătorul	28
1.1.2. Receptorul	29
1.1.3. Mesajul	32
1.1.4. Codul	33
1.1.5. Contextul sau cadrul situațional	34
1.1.6. Feedback-ul	41
1.1.7. Efectele comunicării	43
1.2. Specificul și principiile comunicării publice	46
1.3. Comunicare și omiletică. Afinități etimologice	59
1.4. Rolul predicii în contextul comunicării publice contemporane	65
2. Omiletica - știința comunicării mesajului creștin	69
2.1. Portrete reprezentative ale Omileticii	70
2.1.1. Geneza predicii creștine	70
2.1.2. Discursul apostolic. Privire specială asupra comunicării omiletice pauline	78
2.1.3. Omiletica patristică	84
2.1.3.1. Sfântul Ioan Hrisostom	85
2.1.3.2. Sfântul Augustin de Hippo	89
2.2. Retorică – omiletică – neoretorică	95
2.3. Discursul omiletic în Biserica Ortodoxă Română. Aspecte actuale	110
2.4. Tipologia comunicării omiletice	116
2.5. Mesajul (izvoarele) discursului omiletic	120
2.6. Tehnica discursului omiletic	121
2.6.1. Schematizarea omiletică	122
2.6.2. Valențe comunicative în structura discursului omiletic	131
2.6.2.1. Textul	131
2.6.2.2. Formula de adresare	132
2.6.2.3. Introducerea	133
2.6.2.4. Tratarea	136
2.6.2.5. Încheierea (epilogul omiletic)	137
2.7. Cadrul fizic al comunicării omiletice	138

3. Dimensiunea verbală a comunicării omiletice	142
3.1. Comunicarea verbală. Problema limbajului omiletic	146
3.2. Funcția comunicativă a stilisticii omiletice	175
3.2.1. Funcțiile lingvisticii jackobsoniene în context omiletic	185
3.2.1.1. Funcția emotivă	185
3.2.1.2. Funcția conativă	188
3.2.1.3. Funcția poetică	190
3.2.1.4. Funcția referențială	191
3.2.1.5. Funcția fatică	191
3.2.1.6. Funcția metalingvistică	192
4. Dimensiunea interpersonală a comunicării omiletice	193
4.1. Percepția interpersonală	195
4.1.1. Cunoașterea interpersonală	195
4.1.2. Subiectivitatea receptării	199
4.1.3. Rolul timpului psihologic în receptivitatea omiletică	204
4.1.4. Turnura către auditoriu	206
4.1.5. Credibilitatea interpersonală	212
4.1.6. Empatia	219
4.2. Aplicații ale principiului comunicativ interpersonal la diverse tipuri de pareneze	221
4.2.1. Pareneza funebră (necrologul)	221
4.2.2. Pareneza la cununie	228
4.2.3. Pareneza baptismală	231
4.2.4. Pareneza pascală	233
4.3. Axiomele de la Palo Alto în comunicarea omiletică	235
5. Comunicarea omiletică nonverbală	247
5.1. Universul kinezic uman - sursă inepuizabilă de semnificații	247
5.2. Raportul verbal / nonverbal în comunicare	256
5.3. Tipologia kinezică	262
5.3.1. Mimica	267
5.3.2. Ochii	273
5.3.3. Vocalica sau limbajul paraverbal	281
5.3.4. Gestica mâinilor	285
Concluzii și perspective	290
Postfață de Pr. Prof. Dr. Vasile Gordon	295
Bibliografie	301
Anexe	319

CUVÂNT ÎNAINTE

Dintre toate formele de comunicare socială, discursul public a fost cel dintâi care a beneficiat, încă din Antichitate, de o teorie coerentă. De la Gorgias și până la neoretorica contemporană, strategiile persuasive ale oratorilor au constituit, de-a lungul a mai bine de două milenii, un obiect de studiu privilegiat în raport cu toate celelalte ipostaze ale interacțiunii verbale. Disciplină obligatorie în universitățile medievale, retorica a îmbrăcat, într-o Europă care se numea pe ea însăși Creștinătatea, forma eclezială a omileticii, egal cultivată în Apus și Răsărit, atât confesiunile tradiționale, cât și denomiinațiunile creștine ulterioare apelând la ea, indiferent de specificitățile lor dogmatice. Aidoma celorlalte popoare ale continentului, românii au avut și ei nu numai mari predicatori, ci și teoreticieni preocupați de problematica evoluției discursului omiletic în concordanță cu condițiile istorice și culturale ale fiecărei epoci. Cartea de față ne convinge că această frumoasă tradiție continuă și astăzi, și încă la cel mai înalt nivel de exigență științifică.

Conștient de necesitatea unui „aggiornamento” al practicii omiletice într-o lume aflată în schimbare, autorul lucrării de față, el însuși slujitor al cultului ortodox, și-a dorit să contribuie la actualizarea limbajului, deopotrivă verbal și nonverbal, al prediciei, racordându-l la cerințele publicului zilelor noastre. Calea pentru împlinirea acestui deziderat nu putea fi, desigur, alta decât o regândire a omileticii din perspectiva teoriilor moderne ale comunicării. În lucrarea sa își dau astfel mâna peste veacuri apostolul Pavel și Roman Jakobson, Fericitul Augustin și Ray Birdwhistell, Sfântul Ioan Hrisostom și membrii „colegiului invizibil” de la Palo Alto, convocați să contribuie cu toții la identificarea celor mai eficiente mijloace de a reda prospețimea și forța persuasivă inițială unui tip de discurs dominat astăzi, din păcate, prea adesea, de rutină și clișeu.

Încercarea părintelui doctor Marius Ciobotă (de fapt, nu doar o încercare, ci, cel puțin în opinia unei exigente comisii interdisciplinare alcătuite din profesori ai Facultăților de Litere și Teologie din Universitatea bucureșteană, o reușită deplină) a avut ca punct de pornire ideea de a îmbogăți panoplia de instrumente persuasive ale omileticii tradiționale cu concepte și strategii preluate din științele actuale ale comunicării.

Evidențierea potențialului aplicativ al acestora în domeniul artei predicatoriale a constituit obiectivul principal al demersului autorului.

Grijuliu cu nuanțele, părintele Ciobotă subliniază că propunerile sale de implementare a unor noi tehnici de comunicare discursivă, conforme cu gradul de complexitate al realităților psihosociologice contemporane, nu presupune, câtuși de puțin, abandonarea principiilor de temelie ale omileticii ortodoxe, ci încearcă doar să insufle acestei discipline venerabile o nouă viață, potrivit dictonului latin „non nova sed nove”. Viziunea creștină asupra Cuvântului, înțeles deopotrivă ca un canal privilegiat de interacțiune umană, dar și ca realitate metafizică personală participantă la actul primordial al Creației, îl ajută să își plaseze demersul investigativ pe coordonatele unei întâlniri fertile dintre știință și religie, într-o zonă pândită adesea, după cum prea bine se știe, de clivaje și neînțelegeri.

Era de la sine înțeles că, fără o cunoaștere aprofundată a tradițiilor omileticii creștine, orice tentativă de regândire, în termenii actualității, a strategiilor predicatoriale ar fi rămas o simplă speculație de cabinet, desprinsă de necesitățile reale ale kerygmei ortodoxe. De aceea, pe bună dreptate, autorul a considerat necesar să rezerve o parte semnificativă a capitolului al doilea al lucrării unei retrospective a momentelor de referință din istoria propovăduirii creștine, evidențiind diversitatea diacronică a tipologiei acesteia și subliniind virtuțile comunicative ale diferitelor tehnici predicatoriale elaborate de-a lungul timpului.

Începând cu capitolul al treilea, este atacată frontal tema centrală a studiului și anume reexaminarea teoriei și practicii omiletice din perspectiva rezultatelor furnizate de noile științe ale comunicării. Grila de lectură aleasă de autor pentru analiza discursului kerygmatic se dovedește a fi, în esență, una jakobsoniană, doctorandul identificând în predică nu doar prezența, de altfel previzibilă, a funcțiilor conativă și fatică, ci și o doză însemnată de inserții expresive, poetice și metalingvistice pe care le consideră indispensabile plasării predicatorului pe aceeași lungime de undă cu ascultătorii săi.

În această zonă, apreciem drept contribuțiile cele mai valoroase aduse de doctorand considerațiile care privesc abordarea predicii ca o formă *sui generis* de comunicare interpersonală. Deși încadrată îndeobște, cum, de altfel, e și firesc, în sfera comunicării publice, omilia își atinge eficiența maximă numai atunci când pune accentul pe interacțiunea umană nemijlocită dintre persoana predicatorului și persoana credinciosului căruia îi este destinat discursul eclezial. „În actul comunicativ omiletic, scrie Marius Ciobotă, emițătorul (predicatorul) și receptorul colectiv (obștea liturgică) trebuie să fie circumscrisi unei relații interpersonale, ceea ce constituie primul element de bază în bunul mers al comunicării

predicatoriale”. De aici decurge necesitatea ca preotul să întrețină și în afara slujbelor propriu-zise contacte personale frecvente cu enoriașii săi, de natură să faciliteze acea intercunoaștere menită să îi permită să li se adreseze și în cadrul predicii „de la om la om”, ținând seamă de nevoile spirituale ale tuturor și ale fiecăruia în parte. Așa se explică efortul sistematic al autorului cărții de față de a transpune și adapta conceptele, principiile și regulile comunicării interpersonale la organizarea discursului omiletic. Consecvent coniecturii sale, el analizează în aceeași manieră și piedicile, blocajele și prejudecățile care afectează eficiența predicilor prin comparație cu obstacolele similare întâlnite în dialogul interpersonal.

Din grija de a răspunde cât mai bine trebuințelor sufletești și intelectuale ale ascultătorilor săi derivă și interesul preotului Ciobotă pentru modernizarea lexicului predicilor, proces pe care acesta îl vede nu ca pe o neologizare forțată, ce ar risca să atenteze la farmecul evocator, ușor arhaizant, atât de intim asociat cu aura de sacralitate a unui mod de expresie ce stă, în definitiv, la temelia istorică a însăși limbii române literare, ci ca o accesibilizare realizată prin înlocuirea, de la caz la caz, cu cuvinte din limba comună atât a unor arhaisme, cât și a termenilor savanți, prețioși, proveniți din limbajul filosofic. Un sondaj semnificativ realizat printre ascultătorii predicilor din zilele noastre i-a arătat, de altfel, că dacă unități lexicale din vechiul fond al limbii bisericești, precum *pogorământ*, *prihană*, *nevoință* sau *slavoslovie* nu sunt înțelese de mulți credincioși, nici semnificația unor cuvinte ca *introspecție*, *ontologic*, *psihosomatic* sau *consubstanțial* nu pare să îi fie mai limpede ascultătorului mediu de astăzi.

O veritabilă premieră în cercetarea omiletică românească o reprezintă capitolul al cincilea al lucrării, consacrat comunicării nonverbale în predică. După o bogat documentată prezentare a rezultatelor cuprinse în literatura de specialitate, autorul, apelând inclusiv la ilustrații fotografice judicioase alese, evidențiază modul în care predicatori cunoscuți ai ortodoxiei românești contemporane înțeleg să valorifice potențialitățile persuasive ale canalului de comunicare mimico-gestual. Practicată până acum într-o manieră pur intuitivă, această „kinezică pastorală” spontană ar avea mult de câștigat de pe urma aplicării conștiente a regulilor și procedurilor recomandate de cercetătorii actuali ai comunicării nonverbale, idee în favoarea căreia autorul tezei pledează cu argumente științifice dintre cele mai convingătoare.

Generos înzestrat pentru investigații de această natură, nu ne îndoim că autorul va continua să aprofundeze chestiunile tratate în lucrarea de față, adăugând noi contribuții substanțiale celor pe care cititorul are deja șansa de a le descoperi cu plăcere intelectuală și cu folos în paginile cărții.

Înainte de a încheia, ținem să atragem atenția asupra unui pasaj de o factură mai puțin obișnuită din capitolul de concluzii. După ce și-a supus obiectul de studiu unei evaluări științifice de maximă rigoare, așa cum se și cuvine, de altminteri, într-o lucrare de nivel academic, cercetătorul obiectiv redevine pentru o clipă omul Marius Ciobotă, cu un profil personal, un traseu biografic particular, trăiri și aspirații specifice. Tonul se schimbă, singularul ia locul pluralului în desemnarea propriei persoane, stilul devine confesiv. Autorul ne face martorii gândurilor sale intime, ne dezvăluie modul cum s-a născut în sufletul său, cu ani în urmă, atracția pentru domeniul pe care îl ilustrează strălucit volumul de față.

Încurajat de această bine venită inserție de subiectivitate din finalul cărții, mă consider și eu (singularul devine și aici inevitabil...) îndreptățit să adaug un cuvânt despre omul Marius Ciobotă. Cunosându-l de ani buni, am avut prilejul să descopăr, cu bucurie, calitățile sale intelectuale și morale de excepție, seriozitatea, perseverența, echilibrul, luciditatea și setea de cunoaștere care îl caracterizează. Se știe că valoarea unei cărți nu depinde neapărat de calitatea umană a autorului ei, dar este reconfortant să afli că, așa cum se întâmplă în cazul de față, cele două se află într-o relație armonioasă. Îmi fac o plăcută datorie din a aduce la cunoștința cititorului faptul că, de data aceasta, concordanța este una deplină.

Prof. Univ. Dr. Mihai Dinu

INTRODUCERE

Interesul științific personal pentru cuvântarea omiletică s-a intensificat în timp. Observând cu atenție fenomenul predicatorial ortodox, mai întâi ca simplu participant la cult (elev și student teolog), apoi, cu altă viziune, din interiorul sacerdoțiului, mi s-a conturat din ce în ce mai mult convingerea că pentru a obține gradul de eficiență dorit în această ramură fascinantă a discursivității publice, nu este suficient să urci pe amvon și să declami pur și simplu o învățătură, un mesaj pe care oamenii să îl recepteze (în virtutea unei tradiții, într-adevăr milenare, însă nu eficace prin ea însăși) indiferent de structura și forma prezentării. Dar mai ales indiferent de o raportare contextuală imediată, cu multiplele coordonate pe care aceasta le implică. E nevoie, în mod cert, de mult mai mult.

Pentru a fi cu adevărat convingător în transmiterea mesajului creștin, predicatorul trebuie să conștientizeze implicațiile hotărâtoare, până în detaliu, ale întregului proces comunicativ care se desfășoară între el și receptorii discursului său. Trebuie, așadar, să identifice un element definitoriu al predicii: caracterul său **dialogal, reciprocitatea** sa. În acest sens, *valorificarea coordonatelor psihologice și socio – culturale specifice cadrului comunicativ în care se desfășoară actul omiletic reprezintă unul dintre factorii decisivi ai reușitei*. Reconsiderarea metodelor oratorice bisericești tradiționale (socotite de unii, nu întrutotul nejustificat, desuete), fără abandonarea principiilor hristico – apostolico – patristice de temelie ale omileticii creștine, elaborarea unor noi strategii de comunicare discursivă în acord cu gradul de complexitate al realităților psihosociologice cărora ne adresăm astăzi (odată cu o mai bună cunoaștere a lor!), pot constitui puncte de plecare în efortul de a orienta discursul omiletic spre noi direcții de performativitate, mai eficiente în contextul pastorației creștine contemporane.

Cu toate acestea, în cercetarea noastră am găsit de cuviință să ne călăuzim de înțeleptul principiu enunțat de înaintașii noștri latini: *non nova, sed nove*. Să prezinți lucrurile altfel, văzându-le tu însuși altfel, constituie, în ultimă analiză, *un punct de vedere*, care se dovedește adesea mai temeinic decât abordările inovatoare cu orice preț. Dată fiind imuabilitatea dogmelor biblice care constituie fondul ideatic al predicii, substanța propovăduirii

eclenziale rămâne aceeași, ceea ce nu împiedică însă metodologia prezentării să fie deschisă continuu spre înnoire și eficientizare. Considerăm, așadar, că, în special sub aspectul raportării la auditoriu și, în funcție de aceasta, al formei de prezentare, predica din zilele noastre are nevoie de un reviriment (o *reinventare*, în sensul pozitiv și responsabil al termenului) care să-i aducă o mai mare aderență la publicul contemporan, provenient din toate categoriile sociale și supus influențelor culturale dintre cele mai eterogene. Aceasta se poate realiza mai întâi prin *aprofundarea dimensiunii comunicativ - interpersonale a discursului omiletic* și, în consecință, prin *adaptarea modalităților expresive la specificul concret al realității umane receptoare*. În acest scop, predica este chemată să descopere noi resurse și căi de a stabili punți comunicative cu societatea de astăzi, iar în concret, cu fiecare persoană în parte. Acesta este principalul motiv care ne-a determinat să cercetăm DISCURSUL OMILETIC DIN PERSPECTIVA ȘTIINTELOR COMUNICĂRII, convinși fiind că amploarea și relevanța cercetărilor actuale din acest domeniu puternic emergent pe scena academică și, deopotrivă, pe cea socială, pot prilejui practicii omiletice actuale îmbunătățiri semnificative.

Cadrul teoretic și stadiul de cercetare ale subiectului

Așa cum indică și tema de cercetare, demersul nostru vizează două domenii distincte care, deși au foarte multe elemente în comun, nu au fost abordate, până în prezent, în viziune interdisciplinară. Deși, în esență, predica este un act de comunicare publică, de transmitere a unor mesaje, a unei învățături sau doctrine religioase, ceea ce presupune, în virtutea unei elementare rânduiri epistemologice, analiza clasică a factorilor unui proces comunicațional (emițător, mesaj, receptori, cod sau limbaj specific, canal, context extralingvistic, feedback etc.), discursul omiletic nu a fost tratat la nivelul unei lucrări științifice din această perspectivă. Celelalte genuri de discurs public (mediatic, administrativ, politic, juridic, didactic, filosofic etc.) au fost raportate la teoria comunicării, în cadrul diverselor studii publicate în aria comunicării și relațiilor publice, a comunicării de masă, a managementului resurselor umane, a retoricii etc.

Bunăoară, discursul oratoric, cel mai apropiat de cercetarea noastră, beneficiază deja de contribuții științifice semnificative în care focalizarea analitică utilizează principiile și elementele teoretice ale științelor comunicării. Diferitele tratate și cursuri de retorică mai noi evidențiază, într-o măsură variabilă, dimensiunea comunicativă a discursivității, ca factor esențial al persuasiunii. Trebuie să precizăm însă că numărul lor nu este foarte mare. Apoi, cele mai multe dintre ele cedează în fața ispitei de a

desconsidera mascat venerabila *ars bene dicendi*, obnubilând, în favoarea provocărilor teoretice de ultimă actualitate, statutul matricial pe care arta retorică îl are pentru marea arenă a comunicării umane publice. Cel mai util ne-a fost, în sensul acestei restituiri axiologice, *Micul tratat de oratorie* al profesorului ieșean Constantin Sălăvăstru, un compendiu actualizat cu cele mai recente studii de retorică, stilistică, psihologie și teoria comunicării. Lucrarea depășește generos cadrele stricte ale oratoriei clasice (deși o valorifică pe aceasta în mod structural), însușindu-și complexitatea spectrului discursiv contemporan. Admițând unele limite, inerente, ale cuprinderii noastre bibliografice în demersul de față, considerăm totuși că, prin temeinicia elaborării științifice și prin amplitudinea orizontului său analitic, lucrarea menționată constituie un reper complet în domeniul atât de cercetat și râvnit astăzi al comunicării discursive. Totodată, o necesară și temeinică reactualizare a patrimoniului teoretico-aplicativ al retoricii clasice în contextul interdisciplinarității pe care știința zilelor noastre o cultivă cu îndreptățit entuziasm.

În ceea ce privește manualele și tratatele de omiletică, acestea prezintă sistematic normele alcătuirii și susținerii unei cuvântări religioase, însă în manieră tradițională, uniparadigmatică, adoptând, în general, aceeași structură: noțiuni introductive legate de geneza și evoluția istorică a fenomenului omiletic creștin, întemeierea lui biblică și tradițională, clasificarea și descrierea competențelor specifice genurilor omiletice utilizate, metodologia elaborării și susținerii unei predici, modele de cuvântări religioase etc. Constatăm, însă, că se acordă un spațiu de analiză redus elementelor ce țin de **caracterul conversativ tipologic al omiliei creștine, psihologia comunicării discursive, comunicarea interpersonală cu ascultătorii, comportamentul comunicativ al predicatorului** (verbal, dar, mai cu seamă nonverbal¹), **psihologia receptivității, efectele comunicării omiletice** în funcție de procesul de **feedback** (în general, tot ce recepționează predicatorul ca „răspuns” - reacție de la ascultătorii săi și, mai ales, modul în care performativitatea sa este influențată de acest răspuns), ponderea **influenței contextuale** sau a **situației de comunicare** asupra discursului ș.a.

În manualele de omiletică și chiar în cursurile universitare, capitolul care tratează în mod special elementele de comunicare cu ascultătorii este

¹ Dimensiunea nonverbală a discursului se cere astăzi mai amplu evidențiată, ca principal argument stând rezultatele recente ale cercetărilor din domeniul *kinezicii*, care au demonstrat că „**persoanele aflate în interacțiune nemijlocită își transmit cu precădere mesaje non-verbale**”(DINU, 2007, p.17). După Ray Birdwhistell, „părintele” kinezicii, acestea dau 65% din ponderea eficienței discursive, pe când psihologul american Albert Mehrabian acordă funcției comunicative a *non* și *para* verbalului un procent de 93%!

consacrat acelui aspect al practicii oratorice pe care anticii au numit-o *actio* (și, uneori, *pronuntiatio*), referindu-se la ansamblul complex al acțiunilor comunicative (paraverbale și nonverbale, *vox et gestus*) de care se folosește predicatorul în discursul său. Spațiul foarte restrâns dedicat acestei dimensiuni omiletice hotărâtoare și inconsistența tratării ei în literatura de specialitate, dar și constatările făcute „pe teren”, ca observator direct al multor prestații de gen, m-au conștientizat asupra nevoii de valorificare a potențialului ei comunicativ din perspectivă practică, determinându-mă să-i acord o importanță centrală în cercetare.

Trebuie făcută precizarea că aria bibliografică aferentă retoricii (și practicii discursive în general), nu posedă lucrări cu o relevanță directă la tema propusă de noi. În literatura omiletică românească întâlnim doar câteva studii care tratează această problematică, într-o manieră, credem, parțială și insuficient aplicată contextual: Anatolie Zarea, „Predica și ascultătorii ei”, în revista *Studii Teologice*, nr.5-6, anul XVIII (1966), pp.358-374; Sebastian Chilea, „Considerații omiletice actuale”, în revista *Ortodoxia*, nr.1, anul XIX (1967), pp.65-79; Vasile Crețu, „Comunicarea în predică”, în *Ortodoxia*, nr.3-4, anul LV (2004), pp.161-197 și Ioan Toader, „La réception de l’homélie à la lumière des sciences de la communication”, în *Analele științifice ale Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității Babeș-Bolyai din Cluj*, 2008.

În continuarea acestor studii se cuvine să menționăm, tot ca punct de plecare pentru o analiză mai amplă, referirea la „Comunicarea cu ascultătorii” pe care părintele profesor Vasile Gordon o face în lucrarea *Introducere în Omiletică* (Editura Universității din București, 2001). Considerând pe bună dreptate predica un act *sinergic*, un *dialog*, caracterizat printr-o „conlucrare și comunicare simultană” (p.183 și urm.), autorul propune un *triplu proces comunicativ* pe care trebuie să îl vizeze predicatorul: cu *Dumnezeu*, mai întâi, apoi cu *sine* și cu *ascultătorii*. După același model, cele trei coordonate majore ale **adaptării** în predică sunt: adaptarea la *ortodoxie*, la *ascultători* și la propria *personalitate*. În acest sens, capitolul „Personalitatea predicatorului și ascultătorii predicii”, cu subcapitolele „Ascultătorii predicii, în general” și „Ascultătorii parenezei” (pp.183-188) reflectă conștientizarea importanței pe care o posedă în discurs elementele concrete ale situației de comunicare și atmosfera interacțională. Observăm în studiile menționate o sesizare justă a centralității principiilor comunicative în economia procesului omiletic. Se poate afirma că ele chiar fac trecerea către o abordare mult mai aplicată a noțiunilor comunicaționale în context predicatorial.

Așa cum se poate observa din selecția bibliografică orientativă de mai sus, inițiativa noastră de a trata discursul omiletic din perspectiva

științelor comunicării continuă, cel puțin la nivel național, linia unei noutăți în analiza fenomenului kerigmatic creștin. Nu aspiră, desigur, la statutul inovării absolute. Totuși, o asemenea viziune asupra studiului predicii este, socotim noi, esențială și, de ce nu, un impuls regenerativ de care omiletica zilelor noastre are vizibilă nevoie. Conform axiomelor enunțate de celebra școală americană de la Palo Alto, orice manifestare umană are valoare comunicativă și, prin urmare, *non-comunicarea este imposibilă*. Iată, așadar, un prim punct de plecare. La o investigație mai atentă a procesului omiletic în toată complexitatea lui, vom descoperi că el posedă mult mai multe și profunde resurse comunicative decât lasă să se observe la prima vedere. De aceea, considerăm că o analiză a mecanismelor de comunicare intrinsecă actului omiletic va marca o nouă etapă în perceperea și abordarea acestui tip de manifestare discursivă, prezentă și activă, de altfel, cu pregnanță, în societatea românească.

Obiectivele cercetării

Tema de față își propune să identifice și să analizeze potențialul comunicativ al elementelor discursului de amvon. Se vor valorifica rezultatele cercetărilor din domeniul științelor comunicării, în vederea evidențierii funcției comunicative a fiecărei componente a retoricii ecleziastice. Mai exact, dorim să arătăm că *tot ce spune și face predicatorul pe amvon comunică ceva*: de la apariția sa la amvon și odată cu primul contact vizual pe care îl stabilește cu auditoriul, continuând cu primul său enunț și cu fiecare detaliu al comportamentului său verbal și nonverbal, până când oratorul părăsește locul de unde și-a rostit discursul, pot fi decodificate mesaje de o considerabilă diversitate și plurivalență. În acest scop:

- vom evidenția poziția și importanța discursului omiletic în domeniul vast al comunicării orale publice;
- vor fi prezentate și analizate conceptele retoricii bisericești și elementele specifice practicii discursive omiletice, în lumina principiilor fundamentale de comunicare și retorică, descrise în literatura de specialitate;
- din perspectiva practicii omiletice, vom arăta că *motorul sau condiția esențială a eficienței persuasive în demersul predicatorial este relația de comunicare interpersonală care se stabilește între predicator și ascultătorii săi*. Toți parametrii acestei relații vor fi analizați sistematic și argumentați corespunzător.

Pe lângă suplینirea unui gol în literatura de specialitate, tema de cercetare pe care o propunem se dorește atât o sursă de informații teoretice,

specifice domeniilor abordate, dar, mai ales, un cât mai folositor îndrumar de *comunicare și practică omiletică* pentru cei care au misiunea transmiterii mesajului creștin lumii contemporane.

Metodologia folosită a constat în fișe de observație asupra fenomenului omiletic, întocmite pe parcursul a câtorva ani, în planul practicii omiletice parohiale, atât din perspectivă internă, cât și externă. Deasemenea, pe baza unor scurte interviuri realizate cu diverși predicatori, dar și cu receptorii predicilor rostite de aceștia, am întocmit sondaje pe care le-am valorificat în lucrare, nu atât sub aspect cantitativ, cât mai ales calitativ. Vizionarea unui număr considerabil de predici înregistrate audio și video ne-a fost de un real folos în recoltarea datelor de cercetare de care aveam nevoie. Însușindu-ne perspectivele propuse de studiile din aria psihosociologiei și pragmaticii comunicaționale, se poate deduce cu relativă ușurință că am vizat preponderent registrul exercițiului omiletic concret, considerându-l cel mai relevant pentru cercetarea noastră. Perspectiva strict lingvistică, textualistă fusese adoptată deja, cu competență, de către alți cercetători filologi.